

# Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

(повне найменування закладу вищої освіти)

Географічний

(назва інституту/факультету)

Кафедра Економічної географії та екологічного менеджменту

(назва кафедри)

## СИЛАБУС

### навчальної дисципліни

Менеджмент природоохоронної діяльності

(вказіть назву навчальної дисципліни (іноземною, якщо дисципліна викладається іноземною мовою))

вибіркова

(вказати: обов'язкова)

Освітньо-професійна програма 106 «Географія»

(назва програми)

Спеціальність 014.07 "Середня освіта (географія)"

(вказати: код, назва)

Галузь знань 01 «Освіта/ Педагогіка»

(вказати: шифр, назва)

Рівень вищої освіти перший бакалаврський

(вказати: перший (бакалаврський)/другий (магістерський)/третій (освітньо-науковий)

географічний факультет

(назва факультету/інституту, на якому здійснюється підготовка фахівців за вказаною освітньо-професійною програмою)

Мова навчання українська

(вказати: на яких мовах читається дисципліна)

Розробники: Цепенда Микола Михайлович, асистент кафедри економічної географії та екологічного менеджменту, к.геогр.н., доц.

(вказати авторів (викладач (ів)), їхні посади, наукові ступені, вчені звання)

Профайл викладача (-ів)

Контактний тел. +380505613761

E-mail: [m.tsependa@chnu.edu.ua](mailto:m.tsependa@chnu.edu.ua)

Сторінка курсу в Moodle

Консультації Онлайн-консультації: четвер з 14.30 до 15.30

### 1. Анотація дисципліни

Дисципліна «Менеджмент природоохоронної діяльності» - один з важливих курсів системи екологічної освіти й виховання, покликаний сформувати у майбутніх вчителів соціоекологічну свідомість, навчити застосовувати знання з управління природоохоронною діяльністю для екологічного виховання школярів, а також у практичній діяльності з охорони навколишнього природного середовища.

**2. Мета навчальної дисципліни:** закласти основи з теорії та практики управління природокористуванням і природоохоронною діяльністю, показати основні шляхи ефективного управління екобезпекою.

Вивчення даної вибіркової дисципліни дає можливість розширити екологічний світогляд і набути практичних навичок з організації управління природоохоронною діяльністю.

**3. Пререквізити.** Економічна і соціальна екологія. Економічна географія. Географія природно-ресурсного потенціалу. Гео екологія.

**4. Результати навчання:** У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

**знати:** предмет, мету та завдання менеджменту природоохоронної діяльності на сучасному етапі; структуру управління природокористуванням та природоохоронною діяльністю, компетенції та функції основних структурних елементів системи управління; роль і завдання менеджменту природоохоронної діяльності, його основних напрямків у системі господарського механізму природокористування; систему основних методів правового регулювання та економічного механізму управління природокористуванням та природоохоронною діяльністю.

**вміти:** застосовувати знання у практичних ситуаціях, забезпечувати збереження довкілля та сталого розвитку суспільства, аналізувати екологічні й цільові комплексні програми природоохоронного характеру; використовувати сучасні методи і форми екологічного управління; розраховувати величину збитків, завданих природно-заповідному фонду у вигляді відшкодування; розраховувати величину екологічного податку підприємства за викиди, скиди забруднюючих величин та розміщення твердих відходів; застосовувати на практиці інструменти економічного механізму управління природокористуванням.

### Загальні компетентності:

- здатність виконувати норми національного та міжнародного законодавства.
- навички управління інформацією. Здатність до пошуку інформації, її аналізу та критичного оцінювання.
- здатність використовувати теоретичні знання й практичні навички для оволодіння основами теорії й методів географічних досліджень.

### Фахові компетентності:

- базові знання в галузі, необхідні для освоєння загальнопрофесійних дисциплін
- базові знання про основні закони і теорії географічної науки; сучасні уявлення про закономірності перебігу географічних процесів
- здатність оцінювати вплив антропологічного фактора на довкілля

## 5. Опис навчальної дисципліни

### 5.1. Загальна інформація

### 5.1. Загальна інформація

| Форма навчання | Рік підготовки | Семестр | Кількість |       | Кількість годин |           |             |             |                   |                        | Вид підсумкового контролю |
|----------------|----------------|---------|-----------|-------|-----------------|-----------|-------------|-------------|-------------------|------------------------|---------------------------|
|                |                |         | кредитів  | годин | лекцій          | практичні | семінарські | лабораторні | самостійна робота | індивідуальні завдання |                           |
| Денна          | 2              | 3       | 3         | 90    | 30              | 15        | -           | -           | 45                | -                      | залік                     |
| Заочна         | 2              | 3       | 3         | 90    | 8               | 4         | -           | -           | 78                | -                      | залік                     |

### 5.2. Дидактична карта навчальної дисципліни

| Назви змістових модулів і тем                    | Кількість годин                                                                                                                |              |   |     |     |      |        |              |    |     |     |      |    |
|--------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------|---|-----|-----|------|--------|--------------|----|-----|-----|------|----|
|                                                  | денна форма                                                                                                                    |              |   |     |     |      |        | заочна форма |    |     |     |      |    |
|                                                  | усього                                                                                                                         | у тому числі |   |     |     |      | усього | у тому числі |    |     |     |      |    |
|                                                  |                                                                                                                                | л            | п | лаб | інд | с.р. |        | л            | п  | лаб | інд | с.р. |    |
| 1                                                | 2                                                                                                                              | 3            | 4 | 5   | 6   | 7    | 8      | 9            | 10 | 11  | 12  | 13   |    |
| Теми лекційних занять                            | Змістовий модуль 1. Менеджмент природоохоронної діяльності в системі наук, предмет, об'єкт, структура, методи, функції, форми. |              |   |     |     |      |        |              |    |     |     |      |    |
| Тема 1. Визначення менеджменту природо-охоронної | 15                                                                                                                             | 4            | 4 |     |     | 7    | 15     | 1            | 1  |     |     |      | 13 |

|                                                                                                  |                                                                    |           |           |   |   |           |           |          |          |  |  |           |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------|-----------|-----------|---|---|-----------|-----------|----------|----------|--|--|-----------|
| діяльності, його зв'язок з іншими дисциплінами                                                   |                                                                    |           |           |   |   |           |           |          |          |  |  |           |
| Тема 2. Господарський механізм природокористування та управління                                 | 16                                                                 | 6         | 2         | - | - | 8         | 15        | 1        | 1        |  |  | 13        |
| Тема 3.Планування й прогнозування природокористування і природоохоронної діяльності              | 13                                                                 | 4         | 2         |   | - | 7         | 14        | 1        | -        |  |  | 13        |
| Разом за ЗМ1                                                                                     | 44                                                                 | 14        | 8         |   |   | 22        | 44        | 3        | 2        |  |  | 39        |
| <b>Теми лекційних занять</b>                                                                     | <b>Змістовий модуль 2. Основні напрями екологічного управління</b> |           |           |   |   |           |           |          |          |  |  |           |
| Тема 1. Контроль і нагляд як основні функції екологічного управління.                            | 18                                                                 | 6         | 4         | - |   | 8         | 16        | 2        | 1        |  |  | 13        |
| Тема 2. Економічний механізм управління природокористуванням і природоохоронною діяльністю.      | 18                                                                 | 8         | 2         | - | - | 8         | 16        | 2        | 1        |  |  | 13        |
| Тема 3. Проблеми та перспективи вдосконалення менеджменту природоохоронної діяльності в Україні. | 10                                                                 | 2         | 1         | - |   | 7         | 14        | 1        | -        |  |  | 13        |
| Разом за ЗМ 2                                                                                    | 46                                                                 | 16        | 7         |   |   | 23        | 46        | 5        | 2        |  |  | 39        |
| <b>Усього годин</b>                                                                              | <b>90</b>                                                          | <b>30</b> | <b>15</b> |   |   | <b>45</b> | <b>90</b> | <b>8</b> | <b>4</b> |  |  | <b>78</b> |

### 5.3. Зміст завдань для самостійної роботи

| №   | Назва теми                                                                                               |
|-----|----------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1   | Місце менеджменту ПОД в системі наук про людину і природу                                                |
| 2   | Громадські організації з екологічного управління                                                         |
| 3.. | Складання структурно-логічних схем у вигляді «дерева цілей» для екологічних цільових комплексних програм |
| 4   | Екологічна експертиза та екологічний аудит в розвинених країнах світу.                                   |
| 5   | Система забезпечення діяльності й управління господарського механізму природокористування.               |

#### **5.4. Індивідуальні дослідницькі завдання**

1. Аналіз діяльності, проблем і перспектив провідних громадських екологічних організацій України.
2. Завдання та перспективи розвитку екологічного менеджменту в Україні.
3. Цільові комплексні програми екологічного спрямування в Україні.
4. Екологічна освіта і виховання в середній освіті та участь у природоохоронній діяльності.
5. Управління природоохоронною діяльністю в регіоні (на прикладі областей України)

#### **6. Система контролю та оцінювання**

##### **Види та форми контролю**

Формами поточного контролю є усна чи письмова ( тестування, есе, реферат, творча робота, практична робота) відповідь студента та ін.

Формою підсумкового контролю є **залік**.

##### **Засоби оцінювання**

Засобами оцінювання та демонстрування результатів навчання при вивченні курсу « Менеджмент природоохоронної діяльності» служать:

- тести, опитування, модульні контрольні роботи
- поточний та підсумковий тестовий контроль
- оцінювання виконання практичних робіт
- оцінювання доповідей за темами, винесеними на самостійне вивчення
- студентські презентації та виступи на наукових заходах;

**Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни**

| <b>Рейтингова оцінка з дисципліни</b> | <b>Оцінювання в системі ECTS</b> | <b>Оцінка за національною шкалою</b> | <b>Критерії оцінювання</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
|---------------------------------------|----------------------------------|--------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 90-100                                | A                                | 5 (відмінно)<br>зараховано           | Знання предмету міцні і глибокі, виходять за межі навчальних програм, підручників і навчальних посібників та носять науковий й інноваційний характер. Студент вільно орієнтується у теоретичних основах менеджменту природоохоронної діяльності; розуміє систему закономірностей та принципів управління ПОД; володіє методами управління і може застосовувати їх на практиці; інформаційно- та документально-забезпечувати управління природокористуванням і природоохоронною діяльністю.                                                         |
| 80-90                                 | B                                | 4 (добре)<br>зараховано              | Знання предмету глибокі і повні, перебувають у межах навчальних програм, підручників, навчальних посібників. Студент орієнтується у більшості питань, що стосуються теоретичних основ управління природоохоронною діяльністю, розуміє роль менеджера з екологічних питань у розв'язанні екологічних проблем; вміє робити правильні висновки з аналізу ситуаційних задач, попереджувати помилкові дії, вибирати чи створювати оптимальні більш ефективні прийоми дій чи операцій в межах обраної спеціальності, швидко знаходити і усувати помилки. |
| 70-79                                 | C                                | 4 (добре)<br>зараховано              | Знання предмету глибокі і повні, перебувають в межах навчальних програм, підручників, навчальних посібників. Студент орієнтується у більшості питань, що стосуються теоретичних основ науки менеджменту ПОД; розуміє особливості управління на місцевому, регіональному і державному рівнях в сучасних умовах. Здатний виконувати засвоєні види діяльності, дії і окремі операції в нестандартних умовах, знаходити і за допомогою педагога усувати помилки.                                                                                       |
| 60-69                                 | D                                | 3 (задовільно)<br>зараховано         | Знання предмету перебувають в межах навчальних програм, підручників, навчальних посібників. Студент недостатньо орієнтується у більшості питань, що стосуються теоретичних основ науки. Знання предмету не носять системного характеру. Студент здатний виконувати засвоєні види діяльності, дії і окремі операції за допомогою педагога                                                                                                                                                                                                           |

|       |    |                                                                           |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |
|-------|----|---------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 50-59 | Е  | 3 (задовільно)<br>зараховано                                              | Знання, завчені з підручника, висвітлюються за допомогою конспекту. Студент самостійно використовує знання у завчених умовах і ситуаціях, на нові види діяльності вони переносяться за допомогою викладача. Студент орієнтується у більшості питань, що стосуються теоретичних основ предмету.                                  |
| 35-49 | FX | 2<br>(незадовільно)<br>з можливістю повторного складання<br>Не зараховано | Студент слабо володіє основами знань з менеджменту природоохоронної діяльності, не знає основних термінів і визначень, не вміє пояснити елементарні поняття і категорії, у процесі спілкування використовує хаотичний і безсистемний набір фраз, наближених до суті дисципліни, що вивчається; не виконав ряд практичних робіт. |
| 1-34  | F  | 2<br>(незадовільно)<br>з обов'язковим повторним курсом<br>Не зараховано   | Студент не засвоїв елементарних основ курсу, знання хаотичні і безсистемні, зовсім не виконані практичні і самостійні роботи.                                                                                                                                                                                                   |

**Розподіл балів, які отримують студенти  
(залік)**

| Поточне оцінювання (аудиторна та самостійна робота) |    |    |     |                      |    |    |     | Кількість балів (залік) | Сумарна к-ть балів |
|-----------------------------------------------------|----|----|-----|----------------------|----|----|-----|-------------------------|--------------------|
| Змістовий модуль №1                                 |    |    |     | Змістовий модуль № 2 |    |    |     |                         |                    |
| T1                                                  | T2 | T3 | МК1 | T6                   | T7 | T8 | МК2 | 40                      | 100                |
| 5                                                   | 10 | 5  | 10  | 5                    | 10 | 5  | 10  |                         |                    |

**T1, T2 ... T9 – теми змістових модулів.**

**5. Рекомендована література**

**Основна література до курсу.**

1. Балацький О., Лук'янихін В., Лук'янихіна О. Екологічний менеджмент: проблеми і перспективи становлення та розвитку // Економіка України. – 2000. – № 5. – С. 67-73.
2. Воронцова І. А. Формування природоохоронного світогляду у шкільної та студентської молоді / І. А. Воронцова, С. В. Влащенко, С. В. Разметаєв // Екологічний вісник. – 2010. – № 2. – С. 19–20.
3. Веклич О. Удосконалення економічних інструментів екологічного управління в Україні // Економіка України. – 1998. – № 9. – С. 65-74.

4. Галушкіна Т. Екологічний менеджмент в Україні //Економіка України.– 1999.– № 6.– С. 78-83.
5. Данилишин Б. Сучасні тенденції регулювання процесів природокористування в Україні //Економіка України.– 1994.– №11.– С. 59-62.
6. Душечкіна Н. Ю. Екологоорієнтована діяльність студентів економічних спеціальностей : метод. реком. до викон. сам. роб. / Н. Ю. Душечкіна – Умань : ВПЦ «Візаві» (Видавець «Сочінський»), 2015. – 30 с.
7. Душечкіна Н. Ю. Методологічні підходи та принципи раціонального природокористування / Н. Ю. Душечкіна // Наукові записки екологічної лабораторії УДПУ / ред. кол.: Г. Є. Гончаренко (відп. ред.). – Умань : ВПЦ «Візаві» (Видавець «Сочінський»), 2014. – Вип. 17. – С. 49–52.
8. Екологічний менеджмент: навч. Посіб./ за ред.. В.Ф. Семенова, О.Л. Михайлюк. – К.: Центр навчальної літ-ри, 2004. – 407 с.
9. Екологічне управління: підручник / В.Я. Шевчук, Ю.М. Саталкін, Г.О. Білявський та ін. – К.: Либідь, 2004. – 432 с.
10. Екологія і закон: Екологічне законодавство України: У 2-х кн. /Відп. ред. проф. В.І. Андрейцев.- К.: Юрінком Інтер, 1997.– Кн. 1.– 704 с.
11. Замула І. В. Екологія як об'єкт дослідження економічних наук у контексті стійкого розвитку / І. В. Замула // Вісник Запорізького національного університету. – 2011. – № 1. – С. 202–210. – (Серія: Економічні науки).
12. Збірник законодавчих актів України про охорону навколишнього середовища. В 10-ти Т.- Чернівці: Зелена Буковина, 1996-2004 р.р.
13. Зверев А. Т. Экологическое мировоззрение – основа устойчивого развития / А. Т. Зверев // Экологическое образование в интересах устойчивого развития : тезисы докл. и презентаций XVI Междун. конф., 25–26 июня. 2010 г., [Москва]. – СПб : Зелёный крест, 2010. – С. 93–95.
14. Кібіч І.В. Менеджмент організації природоохоронної діяльності: Навч. посібник. – Чернівці: Рута, 2002. – 104 с.
15. Кузнецова Р.П., Скляренко Е.А., Сватко В.Ю. Система управления природоохранной деятельностью на уровне предприятий //Организация и регулирование экономики: Межвед. науч. сб.–, Вып. 106.– Киев,1992.– С.51-56.
16. Малишко М.І. Екологічний менеджмент на Україні //Вісн. АН України.– 1992.– № 1.– С. 96-97.
17. Мельник Л.Г. Екологічна економіка. Підручник. – Суми: «Університетська книга». – 2003. – 346 с.
18. Менеджмент природоохоронної діяльності. У 3-х част.: підручник / В.П. Руденко, М.Т. Гостюк, І.В. Кібіч та ін. – Чернівці: Чернівецький національний університет, 2014. – 440 с.
19. Міщенко В. Екоресурсні платежі в Україні //Економ. України.– 1998.– № 10.– С. 59-63.

20. Національна доповідь України “Навколишнє середовище і розвиток”. Бразилія, 1992.- К.: Час, 1992.– 43 с.
21. Неверов А.В. Экономика природопользования.- Минск: Высшая школа, 1990.–216 с.
22. Природокористування: методологічні та соціальні проблеми оптимізації.- К.: Наук. думка, 1992.– 140 с.
23. Пунько Б. Проблеми еколого-економічного менеджменту довкілля //Екон. України.–2000.–№ 8.– С. 60.
24. Руденко Л.Г. Сталий розвиток: пошуки моделей сталого розвитку України //Укр. геогр. журн.– 1998.– №1(21).– С. 5-12.
25. Сівак В.К., Солодкий В.Д., Робулець С.В. Природоохоронне інспектування: Посібник. – Чернівці: Зелена Буковина, 2004.- 264 с.
26. Скалон А.В. Региональное природопользование в условиях реформы: элементы стратегии и управления //Изв. Всесоюз. геогр. общ-ва, 1990.– Т.122.– Вып.6.– С.515-521.
27. Трегобчук В., Веклич О. Необхідність еколого-економічної моделі ринкових реформ в Україні //Економ. України.– 1997.– № 4.– С.12-23.
28. Фоменко Г.А. Развитие территориальных систем управления природопользованием и стратегия перехода к устойчивому развитию // Изв. Рос. АН. Сер. геогр.– 1995.– №6.– С. 78-86.
29. Шевчук В.Я. Еколого-економічний підхід до проблем природокористування і охорони навколишнього середовища // Укр. геогр. журнал.– 1997.– № 2.– С. 3-9.
30. Шмандій В.М., Солошич І.О. Управління природоохоронною діяльністю: навч. посібник. – К.: Центр навч. літ-ри, 2004. – 296 с.
31. Шматко В.Г., Нікітін Ю.В. Екологія і організація природоохоронної діяльності: Навч. посібник. – К.: КНТ, 2006. – 304 с.
32. Экология и экономика природопользования: Учебник для вузов / Под ред. проф. Э.В. Гирусова.-М.: Закон и право, ЮНИТИ, 1998.–455 с.

## 2. Додаткова література

1. Дорошенко Л., Тищенко О. Методологічні проблеми регулювання природоохоронної діяльності. *Економіка України*. 1994. №1. С. 63-69.
2. Коренчук Ф.М., Солодкий В.Д. Збірник методичних рекомендацій про державний контроль за дотриманням вимог природоохоронного законодавства. Чернівці: Зелена Буковина, 1996. 248 с.
3. Мельник Л., Мельник О. Економічна точка опори екологізації суспільного виробництва. *Екон. України*. 1998. № 7. С. 64-69.
4. Пилипчук М., Калмакова В. Роль екологічних фондів у період доринкової економіки. *Економ. України*. 1998. № 2. С.73-78.
5. Потапенко Н. Особливості формування ринку екологічно безпечних товарів, технологій та

послуг. *Економ. України*. 2001. № 8. С. 28-33.

6. Федорищева А., Бутрим О. Техногенно-екологічна ситуація в Україні та управління рівнем її безпеки. *Екон. України*. 1998. № 5. С. 74-79.

### **15. Інформаційні ресурси**

Нормативна база, джерела, Інтернет, наукова бібліотека ЧНУ тощо.